

JORDI SARSANEDAS I VIVES
(1924-2006)

Jordi Sarsanedas i Vives, escriptor i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, va morir a Barcelona el dia 16 de novembre de 2006.

Jordi Sarsanedas va néixer a Barcelona el 3 de setembre de 1924. En morir, doncs, feia poc que havia complert vuitanta-dos anys. La seva família paterna venia de les Guillerries, «guillers que han anat pujant el Ter teixint i morint», ens diu ell mateix en un dels seus *Mites*. Però el seu pare, que es deia Ramon Sarsanedas i Oriol, ja va néixer a Barcelona, l'any 1896. Pel que fa a la seva ascendència materna, provenia de Puigpelat, a l'Alt Camp. Jordi Sarsanedas, doncs, era un barceloní de segona generació, cosa que tractant-se d'una ciutat com Barcelona, amb una proporció tan elevada de nouvinguts, ja permet de dir que era barceloní pels quatre costats.

Jordi Sarsanedas fou un lector precoç, induït i estimulat per l'ambient de casa seva. Segons explica Albert Manent, el pare de Sarsanedas tenia una biblioteca d'autors noucentistes:

la col·lecció «Bernat Metge», «Els nostres clàssics», la «Biblioteca Catalana», «L'Avenç» i «Proa», i les obres poètiques de Salvat-Papasseit, Josep Carner i Josep Maria de Sagarra. I el mateix Sarsanedas ens explica que el seu pare li havia llegit poemes de Salvat-Papasseit i *El cementiri dels mariners* de Sagarra. Quan encara era molt jove, abans de la guerra, Sarsanedas havia assistit a algunes representacions teatrals d'un nivell artístic molt elevat.

Com tots els joves de la seva generació, Jordi Sarsanedas va patir els efectes negatius de la guerra, encara que, en el seu cas, sense dramatisme ni conseqüències particularment lamentables. Les circumstàncies que hi havia a Catalunya l'any 1937 van fer que la família Sarsanedas s'expatriés i anés a residir a França fins a l'estiu de l'any 1941, en què va tornar a Barcelona. Va ser un període de quatre anys, que es van repartir entre un poble situat a cosa de cinquanta quilòmetres de París, la ciutat de París mateix i Tolosa de Llenguadoc. El noi Sarsanedas, durant aquests quatre anys, va continuar els seus estudis amb una certa normalitat. De fet, li van representar un inici excel·lent del seu coneixement de la llengua francesa i de la seva cultura, coneixement en què després tant va arribar a sobresortir. Va ser, per tant, un exili breu i lleu, i ell mateix ha declarat que, en recordar-lo, el sorprenia que hagués estat tan breu. I que una de les coses que ha estat més clarament és un senyor de l'exili interior.

Havent tornat a Barcelona, Jordi Sarsanedas hi va acabar el batxillerat que havia començat a França. Després va seguir cursos de llicenciatura i va obtenir el títol a Tolosa de Llenguadoc. D'altra banda, quan va acabar els estudis al Liceu Francès, de Barcelona, va passar a ser-ne professor. La seva primera manifestació pública com a poeta va ser a l'exposició amb què es va presentar el «grup dels 8», en què va llegir uns poemes seus. Sarsanedas formava part d'aquest grup, en què hi havia també gent com Albert Ràfols Casamada, Maria Girona, Joan Palà i el músic Joan Comella, tots ells joves inquiets que tenien el delit de treballar per la cultura. Més importància va tenir el fet que Joan Triadú, que es va saber adonar de les facultats de Jordi Sarsanedas, l'any 1947 el va anar a buscar i el va incorporar a la redacció de la famosa revista *Ariel*.

L'any 1948 Jordi Sarsanedas se'n va anar a fer de lector a la Universitat de Glasgow (Escòcia) i s'hi va estar dos anys. Durant aquest període de temps es va casar amb la pintora Núria Picas. De retorn a Barcelona, va reprendre la docència al Liceu Francès i també a l'Institut Francès, aleshores dirigit pel geògraf Pierre Deffontaines, que va deixar un record tan grat entre nosaltres. Els diversos cercles que es van constituir en el si de l'Institut Francès, que eren el Cercle Lumière (cinema), el Cercle Manuel de Falla (música), el Cercle Maillol (arts plàstiques) i el Cercle Literari, on alguns escriptors catalans van poder fer algunes lectures públiques de les seves obres, van constituir una tribuna de notable importància, ateses les minses oportunitats que permetia la severa repressió política d'aquella època.

L'activitat teatral de Jordi Sarsanedas s'inicia l'any 1955 amb la creació de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Sarsanedas hi actua com a co-director, juntament amb Frederic Roda i Montserrat Julió, com a professor de dicció, com a actor i com a director. Va ser ell qui va proposar la representació de *Primera història d'Esther*, de Salvador Espriu, que, després d'un intent fallit en el jardí d'una casa particular, va tenir lloc el dia 13 de març de 1957, al Palau de la Música Catalana, de Barcelona, sota la seva direcció, i amb la seva memorable interpretació del paper de l'Altíssim. També va dirigir altres obres, com *Cruma*, de Manuel de Pedrolo, *Parasceve*, de Blai Bonet, *Tirant lo Blanc a Grècia*, de Joan Sales, i *Calpúrnia*, d'Alfred Badia. També va intervenir, com a actor, en algunes altres representacions.

De 1959 a 1961, Jordi Sarsanedas va viure a Milà, on treballava en una empresa mercantil. Un cop de nou a Barcelona, va reprendre les seves activitats en l'ensenyament i l'any 1964 es va incorporar a la revista *Serra d'Or* com a cap de redacció, de fet, com a responsable prin-

cipal de totes les tasques de redacció i realització de la revista. Sarsanedas va ocupar aquest càrrec fins a finals de l'any 1997. A part dels treballs signats, la major part dels textos sense signar que apareixen a la revista durant aquest període van ser escrits per ell.

Una altra activitat remarcable de Jordi Sarsanedas va ser la seva intervenció, com a assessor literari, de la productora Edigsa, fundada a Barcelona l'any 1961, dedicada a l'edició de discos en català.

L'any 1948, el mateix any que se'n va anar a Glasgow, va aparèixer a Barcelona el primer llibre de Jordi Sarsanedas, el recull de poemes *A trenc de sorra*, d'una manera si és no és clandestina, cosa que comportava un risc positiu però assumible sense heroïcitat. La influència de Salvat-Papasseit hi és clara i explícita. També és d'aquesta data la traducció d'*El silenci del mar*, de Vercors, que apareix, amb una prudència inútil però comprensible, amb les inicials del traductor. L'any 1952 apareix el volum *Vuit poetes*, dins la col·lecció «Óssa menor», que aplega poemes de Rosa Leveroni, Salvador Espriu, Josep Romeu, Josep Palau Fabre, Joan Barat, Joan Perucho, Joan Triadú i el nostre Sarsanedas, que és el més jove de tots, i que hi és representat amb sis poemes. I, encara, són d'aquest mateix any les dues narracions *Contra la nit d'Oboixangó* i *En Peret a Portobello*, amb les quals havia concorregut a un premi de contes convocat per les Galeries Laietanes, i que havien resultat, respectivament, guanyadora i finalista del premi. Encara que aquests relats van conèixer una difusió més aviat escassa, van representar l'inici de la consagració de Sarsanedas com a narrador, si més no entre els iniciats. Cal remarcar que el jurat que va decidir la concessió d'aquest premi estava format per Maurici Serrahima, Salvador Espriu i Maria Aurèlia Capmany. Les cèlebres i polèmiques antologies de Joan Triadú, l'*Antologia de contistes catalans* (1950) i l'*Antologia de la poesia catalana* (1951), contribueixen, encara, a afermar el prestigi naixent del jove escriptor. La primera inclou tres dels seus «Mites», *Mite del mariner*, *Mite d'una gosseta*, *entre altres coses* i *Mite del dispensari*, i la segona tres poemes, entre ells «Goigs fragmentaris de Barcelona nova», del recull *A trenc de sorra*, tan tributari de Salvat-Papasseit.

És, però, amb l'aparició de *Mites*, l'any 1954, que el prestigi de Sarsanedas com a escriptor, especialment com a narrador, es consagra plenament. El recull havia obtingut el premi «Victor Català» de l'any anterior, i es va publicar en un dels volumets de la Biblioteca Selecta, de lletra petita i atapeïda, i amb un pròleg de Salvador Espriu, sincerament elogiós, més enllà de la cortesia obligada, en el qual augura a Jordi Sarsanedas un futur dilatat i gloriós. El volum, per exigència editorial, incloïa deu narracions més, entre elles «Un diumenge a Clarena», «Ale i síndria» (títol algun cop ortografiat, erròniament, «Alè i síndria») i «Dues noies». Salvador Espriu, en el seu pròleg, es dol que el volum no inclogui també «Contra la nit d'Oboixangó», que considera la mostra més reeixida, fins al moment, de l'art de Jordi Sarsanedas. Sigui com sigui, els *Mites* han persistit, al llarg dels anys, com l'obra més representativa de Jordi Sarsanedas, tant per la novetat que va representar en el camp de la narrativa catalana, com per la qualitat intrínseca dels relats, vehiculats per un llenguatge treballadíssim, refinat i suggerent, plàstic i evocador, ple de referències populars, cultes i literàries. Al llarg dels anys (més de cinquanta, ja!), la valoració dels *Mites* no ha fet sinó refermar-se i augmentar, i la condició de clàssic, en el sentit ple del mot, li és unànimement reconeguda.

El sòlid prestigi literari que l'aparició de *Mites* va representar per a Jordi Sarsanedas es va veure arrodonit l'any 1955 amb l'obtenció del premi de poesia «Óssa menor», precedent de l'actual «Carles Riba», amb el recull *La Rambla de les Flors*, valorat, especialment, pel seu caràcter innovador i experimental, per la voluntat de prendre en consideració la realitat vulgar i ordinària del carrer i de la vida de cada dia com a matèria de creació poètica. A partir d'aleshores, Sarsanedas és ja no solament un escriptor plenament consagrat sinó un intel·lectual constantment i fermament present en la vida cultural catalana.

L'any 1956 Jordi Sarsanedas publica la novel·la *El martell*, que havia quedat finalista del premi «Joanot Martorell» 1955, que és, sens dubte, la més discutida i polèmica de les seves obres, a causa del seu plantejament original i desconcertant. L'obra, tanmateix, ha estat reeditada posteriorment i no ha deixat de suscitar interès i curiositat. Del mateix any (1956) és el breu recull de poemes *Algunes preguntes, algunes respostes*.

De tots els llibres col·lectius en què va participar Jordi Sarsanedas cal destacar *Cita de narradors*, que l'any 1957 va guanyar el premi d'assaig «Josep Yxart» i que es va publicar l'any següent. És un llibre circular, de plantejament molt singular, en què cinc narradors en funció de crític, Jordi Sarsanedas, Maria Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo, Josep Maria Espinàs i Joan Perucho estudien, cada un d'ells, l'obra narrativa d'un dels altres, en cap cas, naturalment, d'una manera recíproca. Jordi Sarsanedas analitza detingudament l'obra narrativa de Maria Aurèlia Capmany, i la seva és l'objecte de la consideració de Joan Perucho.

La fecunda dècada dels cinquanta es clou, per a Jordi Sarsanedas, amb la publicació, el 1959, d'un nou recull de narracions, *Plou i fa sol*, que comprèn quatre relats, dos dels quals havien estat guardonats amb el premi de contes «Joan Santamaria» els anys 1956 i 1958. També és d'aquest any l'aparició d'una versió francesa d'una antologia de poemes de Salvador Espriu, obra de Jordi Sarsanedas.

L'any 1965 té lloc l'aparició d'un altre recull de poemes de Jordi Sarsanedas, *Postals d'Itàlia*, basat en algunes de les vivències de la seva estada de tres anys a Milà. Referint-se a aquest recull de poemes, Sarsanedas ha manifestat que si algú hi volia veure un llibre turístic, tot i que això no era, ni de bon tros, el seu propòsit, no hi sabia formular cap objecció. En el mateix període, el 1969, apareix un altre recull de contes, *El balcó*, que comprèn uns relats que amb el títol *Alguna gent* havien obtingut, l'any 1962, el premi «Pinya de rosa», del concurs literari de Cantonigròs, i també el conte *No jugo*, que formava part del volum col·lectiu *Els set pecats capitals*, escrit per vint-i-un autors i publicat l'any 1960 en homenatge a Victor Català, i un relat antològic, *La proesa de Ritter Hans von Altenberg*, publicat inicialment, el 1956, a la col·lecció «Els autors de l'ocell de paper». *El balcó* va ser mereixedor del premi «Crítica Serra d'Or» de 1970, en la modalitat de contes.

L'aportació de Jordi Sarsanedas a la narrativa infantil i juvenil és força notable, encara que no hagi arribat mai a ser considerat un dels especialistes del gènere. La seva vinculació a la revista *Tretzevents* (abans *L'infantil*), del consell de redacció de la qual va formar part durant molts anys, devia encoratjar, en una bona part, aquest aspecte de la seva producció literària. El fet és que en l'esmentada revista van aparèixer nombrosos textos seus, a vegades signats amb els pseudònims Emili Xerta i Joan Salou. I així, el 1976 apareix el volum *L'Eduard el Mariner i el país de sota l'aigua*, que aplega nou relats apareguts anteriorment a *Tretzevents*. Aquest llibre va merèixer el premi «Crítica Serra d'Or» de l'any 1977, en la modalitat de narrativa infantil i juvenil. En la mateixa línia, el 1995 publica *La derrota del caçador blanc i altres contes*.

L'any 1980 Sarsanedas va guanyar el premi «Josep Pla» amb la seva segona novel·la, *La noia a la sorra*, escrita vint-i-cinc anys abans, i que es va publicar l'any següent, és a dir, el 1981. De lectura i d'interpretació no tan difícils com *El martell*, aquesta novel·la ha estat, tanmateix, objecte de comentaris de signe divers, esperonats, en aquest cas, per la tardança de l'autor a donar-la a conèixer. I el 1989 apareix el volum *Fins a cert punt*, (*Poesia 1945-1989*), en què Jordi Sarsanedas aplega tota la seva obra poètica publicada fins aleshores més alguns poemes inèdits. Aquest llibre va ser distingit amb la Lletra d'Or 1989. Cinc anys més tard, el 1994, apareix, dins la col·lecció «Les millors obres de la literatura catalana» (Edicions 62 i «La Caixa»), un volum que es diu *Contes 1947-1969*, un títol tan senzill com explícit. Aplega, efectivament, tots els relats més o menys breus publicats fins aleshores per Sarsanedas, amb

l'excepció dels que anaven dedicats al públic infantil, distribuïts, ara, en cinc blocs: «Contra la nit d'Oboixangó», que comprèn aquesta narració (la més extensa de totes) i «En Peret a Portobello», «Mites», que comprèn exclusivament els quinze relats d'aquesta sèrie, «Un diumenge a Clarena i altres narracions», que agrupa les deu narracions publicades inicialment, el 1954, en el mateix volum de *Mites* de la Biblioteca Selecta, «Plou i fa sol» i «El balcó». El mateix any, però, ja apareix un nou aplec de contes de Sarsanedas, *De Famagusta a Antofogasta*, títol insòlit i sorprenent, que convé interpretar com una referència al caràcter heteròclit de les narracions que aplega.

En els darrers anys de la seva fecunda existència, la vena poètica de Jordi Sarsanedas es va tornar a manifestar, puixant i vigorosa, en la publicació, en el transcurs d'un període de temps més aviat breu, de quatre reculls de poemes: *Cor meu, el món* (1999), *L'enlluernament, al cap del carrer* (2001), *Com una trobada, sí* (2003) i *Silenci, respostes, variacions* (2005), un any abans de la seva mort. No es pot demanar més regularitat: un recull cada dos anys. Són quatre reculls en els quals s'observa una gran unitat, començant per la presència, tan poc usual, de comes en els títols, i l'absència, en tots ells, de qualsevol pròleg, introducció o nota preliminar. Tot el que el poeta ens vol dir ens ho diu en els seus versos, en què predomina el tema de la llum, al costat dels records i de les evocacions de la presència, o l'absència, de les persones estimades, amb un joc insistent de les tres persones gramaticals, en què *tu* és ara l'*alter ego* del poeta, ara la persona que invoca o amb qui dialoga. En el darrer d'aquests volums destaca la inclusió de *Petita suite en veu baixa*, formada per deu haikus. El volum es clou amb el que hem de considerar el testament poètic de l'autor, un poema que es diu *Els colors, a part*, (de nou, la coma), una *ensalada*, és a dir, una «composició madrigalesca, a quatre veus o més, en què alternen diferents llengües». I, efectivament, en aquesta composició, a més del català, hi ha fragments en francès (principalment), italià, anglès i espanyol. No hi podia faltar la presència de la llum: «Darrerament s'esbatana la llum...».

En els darrers anys, Jordi Sarsanedas va donar a conèixer, encara, un llibre singular, *Paraules per a unes imatges* (2004), que aplega els seus breus comentaris de les portades de la revista *Serra d'Or* (edificis, paisatges i, sobretot, obres d'art), i un altre recull de contes, *Una discreta venjança* (2005), que comprèn dinou relats inèdits, i que la crítica va saludar com la gran obra de maduresa d'un dels millors prosistes catalans de la segona meitat del segle xx.

Per la seva trajectòria intel·lectual i cívica, Jordi Sarsanedas va ser distingit l'any 1983 amb la concessió de la Creu de Sant Jordi. El mateix any era nomenat «Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres». L'any 1984 rebia el premi Jaume I d'Actuació Cívica Catalana, concedit per la Fundació Jaume I (actualment Fundació Lluís Carulla), i el 1994 el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, instituit per Òmnium Cultural. De 1987 a 1999 va ser el degà de la Institució de les Lletres Catalanes, i de 1983 a 2001 president del Centre Català del Pen Club. Així mateix, va presidir l'Ateneu Barcelonès durant dos mandats consecutius, de 1997 a 2003. L'any 1991 va ser elegit membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

D'entre els llibres que s'ocupen de l'obra literària de Jordi Sarsanedas cal esmentar, especialment, *Sobre Jordi Sarsanedas* (1997), a càrrec de divuit autors, alguns amb més d'una aportació (en total, vint-i-un treballs), i *La solitud de la paraula. Estudi sobre l'obra narrativa de Jordi Sarsanedas* (2004), de l'estudiós italià Francesco Ardolino, que és, segurament, l'especialista més sobresortint de la narrativa de Sarsanedas. Ja ha estat esmentat l'estudi de Joan Perucho contingut en l'obra col·lectiva *Cita de narradors* (1958). A més de figurar, com també ja s'ha indicat, en les dues antologies de Joan Triadú, de contistes i de poesia, Jordi Sarsanedas també figura representat en una altra antologia que va aixecar, així mateix, una certa polseguera, *Poesia catalana del segle xx* (1963), de Josep M. Castellet i Joaquim Molas. Fi-

nalment, cal esmentar un llibre de caràcter escolar, *Mite del faraó Joan i altres contes* (Barcanova, 1991), a cura de Neus Oliveras, que aplega cinc «Mites», entre ells el del títol, i set contes més, entre ells *En Peret a Portobello*, edició enriquida amb un estudi de l'obra de Sarsanedas, notes i comentaris, i propostes didàctiques.

Albert JANÉ
Institut d'Estudis Catalans